

ЖУРНАЛ ИССЛЕДОВАНИЙ И РАЗВИТИЯ
THE JOURNAL OF RESEARCH AND DEVELOPMENT
TADQIQOT VA TARAQQIYOT JURNALI

ISSN: 3030-3281. Volume II, Issue-5, (May) 2025
Journal homepage: <https://imfaktor.com/index.php/tjrd>

MURADOVA Maftuna Komilovna
TDPU
"Umumiy pedagogika" kafedrası
o'qituvchisi

IBROHIMOVA Muxtasarxon Masumxon qizi
Nizomiy nomidagi TDPU
Xorijiy tillar fakulteti ingliz tili va adabiyoti yo'nalishi
2-kurs talabasi

**TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHI SHAXSINING PEDAGOGIK
KOMPETENSIYASI**

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda o'qituvchi shaxsining pedagogik kompetensiyasi muhim omil sifatida tahlil qilinadi. O'qituvchining kasbiy bilimi, kommunikativ salohiyati, metodik yondashuvi va shaxsiy fazilatlari zamonaviy ta'lim jarayonida qanday ahamiyat kasb etishi ilmiy asosda yoritiladi. Kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati, uning asosiy komponentlari, shuningdek, ularni rivojlantirish yo'llari haqida fikr yuritiladi. Maqola o'qituvchilar tayyorlov tizimini takomillashtirish va ularning kasbiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan taklif va tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: pedagogik kompetensiya, o'qituvchi shaxsi, kasbiy rivojlanish, ta'lim sifati, kommunikativ salohiyat, innovatsion yondashuv, metodik malaka, zamonaviy pedagogika.

**PEDAGOGICAL COMPETENCE OF THE TEACHER
IN THE EDUCATION SYSTEM**

ANNOTATION

This article analyzes the pedagogical competence of the teacher as an important factor in increasing the efficiency of the education system. The importance of the teacher's professional knowledge, communicative potential, methodological approach and personal qualities in the modern educational process is scientifically explained. The essence of the competency-based approach, its main components, as well as ways to develop them are considered. The article also contains proposals and recommendations aimed at improving the teacher training system and ensuring their professional development.

Keywords: pedagogical competence, teacher personality, professional development, quality of education, communicative potential, innovative approach, methodological skills, modern pedagogy.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ УЧИТЕЛЯ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется педагогическая компетентность учителя как важный фактор повышения эффективности системы образования. Научно обоснована значимость профессиональных знаний, коммуникативного потенциала, методического подхода и личностных качеств педагога в современном образовательном процессе. Рассматривается сущность компетентностного подхода, его основные компоненты, а также пути их развития. В статье также содержатся предложения и рекомендации, направленные на совершенствование системы подготовки педагогических кадров и обеспечение их профессионального развития.

Ключевые слова: педагогическая компетентность, личность педагога, профессиональное развитие, качество образования, коммуникативный потенциал, инновационный подход, методическое мастерство, современная педагогика.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqobatga asoslangan ijtimoiy taraqqiyot sharoitida ta'lim sifati jamiyatning rivojlanish darajasini belgilovchi eng muhim omillardan biriga aylanmoqda. Ushbu jarayonda o'qituvchi shaxsining roli va uning kasbiy kompetensiyasi muhim o'rin tutadi. Chunki bilimlarni samarali yetkazish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, izlanishga undash, ularda ijtimoiy faollikni shakllantirish bevosita o'qituvchining salohiyatiga bog'liq. Shu bois, zamonaviy pedagogika fanida o'qituvchi kompetensiyasini chuqur tahlil qilish, uning tarkibiy qismlarini aniqlash va ularni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Asosiy qism

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining roli faqat bilim beruvchi shaxs bilan cheklanib qolmay, balki murabbiy, yo'l boshchi, motivator, psixolog, metodist va innovator sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, ta'lim tizimini rivojlantirishda o'qituvchi shaxsining pedagogik kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi.

1. Pedagogik kompetensiyaning mazmuni va mohiyati

Pedagogik kompetensiya – bu o'qituvchining kasbiy faoliyatini yuqori sifat darajasida tashkil etish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlarining uyg'unligidir. U nafaqat o'qituvchining o'z faniga oid bilimlari, balki uni qanday o'qitishi, o'quvchi bilan qanday munosabatda bo'lishi, muammoni qanday hal qilishi va o'zini doimiy ravishda yangilab borish qobiliyatini ham qamrab oladi.

Pedagogik kompetensiya bir necha asosiy tarkibiy qismlardan iborat:

- Fanga oid kompetensiya: o'qituvchining o'z o'qitayotgan faniga doir chuqur nazariy va amaliy bilimga ega bo'lishi;
- Metodik kompetensiya: o'quvchilarga bilimni samarali yetkazish usullarini tanlash, zamonaviy dars turlari, interfaol metodlar, IKT texnologiyalarini qo'llay olish;
- Psixologik-pedagogik kompetensiya: o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning shaxsiy va intellektual rivojlanishini ta'minlash;
- Kommunikativ kompetensiya: ta'lim jarayonida samarali muloqot olib borish, o'quvchilarda ijtimoiy faollik va guruhda ishlash ko'nikmasini shakllantirish;
- Refleksiv kompetensiya: o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, o'z ustida ishlashga tayyorlik, natijalarni baholash va xulosalar chiqarish.

2. O'qituvchi kompetensiyasining ta'lim sifati va natijadorligiga ta'siri

Ta'lim sifatini oshirish – har bir mamlakat ta'lim siyosatining strategik maqsadlaridan biridir. Bunda asosiy omil - bu o'qituvchining bilimdonligi emas, balki u o'z bilimini qanday tarzda o'quvchiga yetkaza olishi, unga qanday ruhiy-psixologik ta'sir o'tkaza olishi, mustaqil fikrlovchi shaxsni shakllantirishga qanday ko'maklasha olishi bilan belgilanadi.

Yuqori darajadagi pedagogik kompetensiyaga ega o'qituvchi:

- o'quvchilarda fanlarga nisbatan qiziqishni oshira oladi;
- har bir o'quvchining individualligini inobatga olgan holda ta'limni tashkil etadi;
- darslarni yangicha metodlar bilan olib borib, faollikka undaydi;
- o'quvchini mustaqil izlanishga va ijodiy fikrlashga yo'naltiradi;
- ijtimoiy moslashuvchan, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega avlodni tarbiyalaydi.

Shunday ekan, pedagogik kompetensiya - bu shunchaki kasbiy ko'nikmalar to'plami emas, balki ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsiy yondashuv va mas'uliyatni talab qiluvchi kompleks tizimdir.

3. Pedagogik kompetensiyani rivojlantirish omillari va usullari

O'qituvchining kasbiy shakllanishi va pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

a) Oliy pedagogik ta'lim sifatini oshirish:

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliyotga asoslangan ta'lim muhim. Universitetlarda faol o'quv-metodik muhitni yaratish, ustoz-shogird tizimini yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi.

b) Doimiy malaka oshirish va kasbiy rivojlanish:

O'qituvchilarni har yili zamonaviy ta'lim texnologiyalari, pedagogik innovatsiyalar va psixologik yondashuvlar bo'yicha malaka oshirish kurslariga jalb qilish, ularni yangi yutuqlar bilan tanishtirish lozim.

c) Ilg'or tajribalarni o'rganish va almashish:

Mahalliy va xorijiy ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish, ochiq darslar, seminarlar, ilmiy konferensiyalar, vebinarlar orqali tajriba almashish o'qituvchilarni motivatsiyalantiradi va yangilikka intilishga undaydi.

d) O'qituvchining o'zini rivojlantirishga bo'lgan ichki ehtiyoji:

Eng muhim jihatlardan biri – bu o'qituvchining o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan ongli ehtiyoji, ya'ni u o'zini o'rganish, izlanish va yangilikka ochiqlik ruhida tarbiyalashi lozim.

4. O'qituvchi shaxsining individual fazilatlari va ular kompetensiyaga ta'siri

Pedagogik kompetensiya nafaqat kasbiy malaka bilan, balki o'qituvchining shaxsiy sifatlari bilan ham chambarchas bog'liq. Aynan shu jihatlarning uning o'z kasbiga munosabatini, o'quvchilarga yondashuvini va o'zini jamiyatda tutish tarzini belgilaydi.

O'qituvchining quyidagi shaxsiy fazilatlari uning pedagogik kompetensiyasining asosiy poydevoridir:

• Mas'uliyatlilik – har bir o'quvchining taqdiri, bilim olishi va shakllanishi uchun javobgarlikni his qilish;

• Halollik va adolat – o'quvchilarga nisbatan xolis va teng munosabatda bo'lish;

• Tashabbuskorlik – yangilik yaratishga, o'z faoliyatini yangilashga doimo tayyor bo'lish;

• Tarbiyaviy sezgirlik – o'quvchilarning ruhiy holatini anglab yetish, ularni psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlay olish;

• Motivatsion kuch – o'quvchilarni rag'batlantirish, ularning ichki potensialini uyg'otish.

5. Raqamli kompetensiya – zamonaviy o'qituvchining zarur jihati

XXI asrda raqamli texnologiyalar ta'limga chuqur kirib kelgan bir paytda, o'qituvchining axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasi pedagogik faoliyatning ajralmas qismiga aylandi. Raqamli savodxonlik quyidagilarni qamrab oladi:

- Elektron taqdimotlar va dars materiallarini tayyorlash;
- Virtual sinf, onlayn platformalar (Google Classroom, Zoom, Moodle) bilan ishlash;
- Onlayn baholash, test sinovlari va elektron jurnallar bilan ishlash;
- Internet orqali metodik, ilmiy va didaktik materiallar topish, ularni qayta ishlash va darsda qo'llash;

- O'quvchilar bilan virtual muloqot olib borish (forumlar, chatlar, guruhlar).

Shunday qilib, raqamli kompetensiya o'qituvchining innovatsion texnologiyalarni egallagan darajasini belgilab beradi va uning dars samaradorligini sezilarli oshiradi.

6. O'qituvchining jamiyatdagi o'rni va ijtimoiy mas'uliyati

O'qituvchi - nafaqat ta'lim beruvchi, balki ijtimoiy ong shakllantiruvchi shaxsdir. Uning harakati, so'zi, muomalasi, kiyinish madaniyati, intellektual salohiyati o'quvchi va ota-onalar tomonidan kuzatiladi va baholanadi. Shu sababli o'qituvchining o'zini tutishi, ijtimoiy mas'uliyatni his qilishi va namuna bo'lishi jamiyatda unga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Zamonaviy o'qituvchi quyidagi funksiyalarni bajara olishi kerak:

- Ilmiy-tarbiyaviy yetakchi bo'lish;
- Ijtimoiy faollik namunasini ko'rsatish;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiya berish;
- Oila va maktab o'rtasida ko'priq vazifasini bajarish.

Xulosa

Ta'lim jarayonining mazmunan boy, metod jihatdan zamonaviy va natijaviy bo'lishi, eng avvalo, o'qituvchi shaxsining kasbiy-pedagogik salohiyatiga bevosita bog'liq. O'qituvchining pedagogik kompetensiyasi nafaqat uning bilim va ko'nikmalari bilan belgilanadi, balki u o'quvchiga bo'lgan munosabati, kommunikatsion madaniyati, psixologik yondashuvi, tashabbuskorligi va yangilikka intilishi bilan ham namoyon bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim o'qituvchidan doimiy ravishda o'z ustida ishlashni, yangilikka ochiq bo'lishni va raqobatbardosh shaxslarni tarbiyalashga qaratilgan kompleks yondashuvni talab qilmoqda. Shu boisdan, pedagogik kompetensiyani rivojlantirish - bu individual jarayon bo'lib, uni tizimli ravishda qo'llab-quvvatlash va har tomonlama rag'batlantirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedova, N. (2021). *Pedagogik mahorat va kommunikativ kompetensiya*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
2. Turaqulov, S. (2020). *O'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish muammolari*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
3. Xasanboyeva, M. (2019). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: "Ilm ziyo" nashriyoti.
4. Qodirov, B. (2022). *Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar va o'qituvchining raqamli kompetensiyasi*. – O'zbekiston pedagogik jurnali, 2-son.
5. UNESCO (2018). *ICT Competency Framework for Teachers*. Paris: UNESCO Publishing.
6. Shulman, L.S. (1986). *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching*. – *Educational Researcher*, Vol. 15, No. 2.
7. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge.
8. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (2020-yil, yangi tahrir).
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3775-son qarori. (2018). *Pedagogik kadrlar salohiyatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida*.
10. Abdurahmonova, G. (2023). *Pedagogik kompetensiyani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar*. – "Pedagogik ta'lim" ilmiy-metodik jurnali, 1-son.